

«ПОГАНЕ» НАТО: РАДЯНСЬКА ТА ПОСТРАДЯНСЬКА РИТОРИКА

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Досліджується формування негативного образу НАТО у радянській пропаганді та пострадянській риторичі.

Ключові слова: НАТО, образ ворога, пропаганда, Російська Федерація, Радянський Союз, інформаційний простір, преса, карикатури, соціальні мережі.

Abstract

The article examines the formation of a negative image of NATO in Soviet propaganda and post-Soviet rhetoric.

Keywords: NATO, image of the enemy, propaganda, Russian Federation, Soviet Union, information space, press, caricatures, social networks.

Вступ

Формування негативного образу НАТО через радянську пропаганду та пострадянську риторичу є явищем, що було присутнім протягом багатьох десятиліть. Радянський Союз та його послідовники активно використовували ці засоби для підтримки свого власного політичного агенди та маніпуляцій у міжнародній арені.

Основна частина

Вплив радянської пропаганди та пострадянської риторичи на негативний імідж НАТО є надзвичайно важливим явищем, яке має своє коріння в історичному контексті. Радянський Союз використовував ефективні методи пропаганди для дискредитації НАТО, спираючись на пострадянську риторичу, яка продовжує відчуватися в сучасному світі. Це має серйозні наслідки для сприйняття НАТО як організації та її ролі в міжнародних відносинах.

По-перше, радянська пропаганда розпочала масштабну кампанію з демонізації НАТО, намагаючись зобразити НАТО як агресора та загрозу миру. Це супроводжувалося постійним підкресленням імперіалістичних намірів НАТО та ворожої політики щодо радянського блоку. Пострадянська риторича висвітлювала ідеологічні протиріччя між двома світами, намагаючись заохочувати симпатії до радянського соціалістичного табору. Ці спроби створити негативний образ НАТО вплинули на сприйняття організації в багатьох країнах світу, особливо серед впливових членів соціалістичного табору [1]. Це створило певну захисну реакцію проти НАТО та підіграло антизахідні настрої. Створений радянською пропагандою негативний імідж вплинув на довіру до НАТО як міжнародної організації та оцінки її ролі в забезпеченні стабільності та безпеки.

Сучасні наслідки радянської пропаганди та пострадянської риторичи відчуваються у деяких країнах, де спостерігається зріст антизахідних настроїв та скептицизму щодо НАТО. Це може ускладнювати процеси співпраці, а також створювати додаткові перешкоди для розвитку партнерства між НАТО та країнами, що раніше належали до радянського блоку.

Як відомо, одним із головних завдань пропаганди є формування та закріплення в суспільстві образу ворога. Тому радянська пропагандистська машина була особливо спрямована на дискредитацію Заходу та США, в тому числі через сформований 4 квітня 1949 року військово-політичний блок НАТО. З цієї причини партійні теоретики сформуливали низку політичних міфів про НАТО, стверджуючи, що «концепція західного блоку становить загрозу миру та безпеці та суперечить Статуту ООН» і «НАТО є агресивним блоком».

Загалом створення НАТО розглядалося як пряме порушення домовленостей, досягнутих між Радянським Союзом, США та Великобританією під час Другої світової війни. Характерно, що формування негативного іміджу НАТО в СРСР здійснювалося через наукову та художню

літературу, публіцистику (журнали, газети), карикатури та плакати, за допомогою освітніх ресурсів тощо.

Так, напередодні підписання Північноатлантичного договору в СРСР з'явилася книга А. Букаря «Правда про американських дипломатів». Серед них особливу увагу було приділено таким питанням, як «антирадянська група Держдепартаменту США», яка відірвана від інтересів американського народу, активна участь співробітників посольства в антирадянській розвідувальній діяльності, низькі моральні якості та неповага до американський народ. советів. Метою книги була дискредитація ворога напередодні підписання Північноатлантичного договору та сприяла розриву відносин радянського народу з іноземцями.

Риторичу книги доповнює пропагандистська праця Р. Паркера 1949 р. «Змова проти миру», науково-навчальна книга з теорії міжнародних відносин і радянської зовнішньої політики, де йдеться про «імперіалістичний військовий блок — політику агресії». Знаряддя» та «Нові форми імперіалістичної колоніальної політики». Головним друкованим органом Радянського Союзу, який формував негативний імідж суспільства НАТО, була газета ЦК КПРС «Правда». Всі інші ЗМІ фактично лише передруковували новини центральної преси. У «Правді» проблема блокового протистояння з номером в номер обговорювалася з другої половини січня 1949 року. З цією метою писалися публіцистичні статті, подавалася так звана аналітична інформація (витримки із закордонних газет) тощо.

Великою популярністю для формування негативного образу НАТО користувалися карикатури й плакати. Зокрема, популярними були дискредитаційні матеріали, які продукували Кукринікси – творчий колектив радянських художників – графіків і живописців, в який входили М. Купріянов, П. Крилов, М. Соколов та інші. За приклад можна взяти їхню карикатуру 1978 року під назвою «Ручная гра НАТО» [2]. Попри кризові вияви в радянській політичній системі, у 1985 році був випущений пропагандистський діафільм для учнів 10 класу під назвою «Агрессивный блок НАТО», метою якого було формування негативного образу НАТО в очах молоді. З розпадом СРСР здавалося б повинна була зникнути й політика демонізації НАТО, але цього не сталося.

Причиною цього була різка переорієнтація країн соціального табору в бік Заходу, зокрема і НАТО. Також це означало, що РФ швидкими темпами втрачає політичний контроль над пострадянським простором, що спонукало Росію розгорнути нову хвилю антинаївської пропаганди. Важливо наголосити на тому, що сучасна антинаївська пропаганда є не менш потужною, ніж радянська. Зокрема, в українському суспільстві їй вже вдалося виробити міцні антинаївські стереотипи, які говорять про те, що «НАТО – агресивний блок. Зі вступом до НАТО країни втрачають суверенітет», «Членство в НАТО дорого коштує [3].

Членство в НАТО погіршує інвестиційний клімат», «Члени Альянсу загалом та європейці зокрема танцюють під американську дудку», «Українські миротворці – «гарматне м'ясо» в миротворчих операціях Альянсу», «В сучасному світі немає об'єктивної необхідності існування НАТО», «Членство в НАТО призводить до перетворення країн на військові табори, заповнені базами НАТО», «Україна зобов'язана брати участь в усіх військових операціях НАТО».

Соціальні мережі також є одним з найпопулярніших каналів поширення антинаївської пропаганди. Провідне місце тут посідає заборонена в Україні соціальна мережа «Вконтакте», де створено сотні антинаївських груп. Орієнтація цих груп була спрямована здебільшого на країни пострадянського простору (Україну, Грузію, Білорусь, Сербію). Більшість із цих груп є однотипними й ставлять за мету формувати й відстежувати громадську думку. Характер більшості груп пропагандистський [4].

Висновки

Загалом сутність радянської та сучасної російської антинаївської риторики полягає в тому, щоб утримувати геополітичний контроль над колишніми країнами СРСР, зокрема й Україною. Не потрібно забувати, що формування суспільних настроїв населення – це потужний інструмент по досягненню стратегічних зовнішньополітичних цілей РФ і антинаївська риторика є підтвердженням цієї думки. Через це Україна повинна більше уваги приділяти захисту свого інформаційного простору від впливу нині вже російської пропаганди; працювати над спростуванням політичних міфів, які формують негативний образ НАТО в очах українського суспільства. Альянс потрібно розглядати з точки зору своїх національних і зовнішньополітичних інтересів, а не з позицій російської пропаганди.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жолквер М. Російська пропаганда про НАТО: міфи й факти. URL: [https://p. dw.com/p/1JJBR](https://p.dw.com/p/1JJBR) (дата звернення: 12.06.2023).
2. Карикатури в мережі Інтернет на тему НАТО. URL: <https://bitly.su/BWKza> (дата звернення: 11.06.2023)/
3. Кляті капіталісти! 77 карикатур «Перця» про міжнародну політику URL: <https://amnesia.in.ua/peretscold-war> (дата звернення: 12.06.2023)
4. Набока Марічка. Міфи про НАТО, які поширює російська пропаганда. *Радіо Свобода*. 2018. 27 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29128460.html> (дата звернення: 12.06.2023).

Гриненко Нікіта Юрійович – студент кафедри автомобілів та транспортного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: nikita1232323@gmail.com

Науковий керівник: **Корнієнко Валерій Олександрович** – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри соціально-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: valkorney1958@gmail.com

Nikita Grinenko - student of the Department of Automobile and Transport Management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: nikita1232323@gmail.com

Supervisor: **Kornienko Valerii** – Dr. of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Social and Political Sciences, Vinnytsia National Technical University, Vinnitsa, e-mail: valkorney1958@gmail.com